دَ علم اُصولِ حدیث اهم اُصول وضوابط په شعرونو کښې

تیسیر الاصول

(منظوم)

مولانا احمدعلی مردانی

یونیورسټي روډ خوره بانډه مردان

اسلامی ادبی تولنه مردان

03129818511, 03208086524

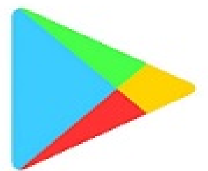
تیسیر الاصول (منظوم)

مولانا احمدعلی مردانی

Maktaba Tul Ishaat.com

Maktaba Tul Ishaat

تمام فنون کے کتب ہمارے ویب سائٹ اور پلے سٹور سے فری ڈاون لوڈ کریں۔ ہم روزانہ کی بنیاد پر اس میں مزید نئے کتب شامل کر رہے ہیں نئے شامل شدہ کتب لیے روزانہ ہمارے پلے سٹور اور ویب سائٹ کو باقاعدگی سے چیک کیا کریں۔

اپنی کتاب کو ہمارے ویب سائٹ پر شائع کرنے کے لیے رابطہ کریں

تفاسیر	خطبات	منطق
احادیث	سیرت	معانی
فقہ	تاریخ	تصوف
سوانح حیات	صرف	تقابل ادیان
درس نظامی	نحو	تجوید
لغت	فلسفہ	نعت
فتاوی	حکمت	تراجم
اصلاحی	بلاغت	تبلیغ ودعوت
آڈیو دروس	مناظرے	تمام فنون

maktaba.tul.ishaatofficial@gmail.com

بسم الله الرحمٰن الرحيم

دَ حدیثو دَ اهم اُصولو بیان په شعرونو کښي

گلدسته دَ اُصول حدیث

پښتو منظوم

تصنیف

مولانا احمدعلی مردانی
فاضل جامعة العلوم الاسلامیه
علامه محمد یوسف بنوریؒ ټاؤن کراچی

ناشر: اسلامی ادبی ټولنه مردان
اشاعتِ اول : دسمبر 2011 ء اشاعتِ دوم : دسمبر 2023ء

Maktaba Tul Ishaat.com

تقریظ

له طرفه د استاد العلماء والشعراء حضرت مولانا

محمد ابراهیم فانی (نور الله مرقده)

بسم الله الرحمٰن الرحیم

الحمد لله وحده والسلام علیٰ من لا نبی بعده . اما بعد ! چې څنګه د قرآن کریم د تفسیر د پاره دا خبره ضروري ده . چې مفسر به دَ علم اُصول تفسیر نه خبروی . چې هغې ته علوم القرآن وئیلے شي . چې بغیر د دغې علم د زده کړے نه د قرآن کریم تفسیر کوُل صحیح نه دی . دغه شان د احادیثو د رسول الله ﷺ د پاره هم علماءِ کرامو څۀ اُصول ، ضوابط او قواعد وضع کړي دی . چې د هغې د زده کړے او د پیژندګلو نه بغیر د علم حدیث تعلیم او تعلم ګران دے . دغه علم ته علم اُصول حدیث یا علم مصطلح الحدیث وئیلے شي . په دې موضوع ډیر کتابونه په مختلفو ژبو کښې راغلی دی او دغه سلسله لا جاری ده . محترم مولانا احمدعلی مردانی صیب د طالب علمانو د اسانتیا د پاره د دغه علم خلاصه د اشعارو په شکل کښې مرتب کړے ده . او په ډیر خوندور انداز ئې هغه تمامې اهمې ضابطے او قاعدے وړاندې کړي دی . امید دے چې شائقین د دغه فن به ترینه ډیره فائده حاصله کړي .

محمد ابراهیم فانی

خادم العلم والطلبه بجامعة دار العلوم حقانیه اکوړه خټک

۵ محرم الحرام ۱۴۳۳ ه

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

د کتاب متعلق یو څو خبرے

دقرآن کریم نه پس په شریعت مطهره کښې مرتبه د رسول الله ﷺ د احادیثو ده . د دغې د زده کړے د پاره مُحدثینو څۀ اُصول وضع کړی دی چې ورته د احادیثو اُصول (یعنی اُصولِ حدیث یا علم مصطلح الحدیث)وئیلے شي . په علم حدیث کښې مهارت پیدا کولو د پاره د دغې اُصولو زده کړه انتهائي ضروری ده . بلکه په احادیثو کښې مهارت او کمال حاصلولو دپاره دا اُصول د بُنیاد حیثیت لري. ما په دې مختصره رساله کښې په منظوم شکل کښې د احادیثو څۀ اُصول راجمع کړی دی .د الله کریم د ذات نه اُمید ساتم چې انشاء الله د مُبتدینو د احادیثو د پاره ډیر مفید وي په آخر کښې د الله تعالیٰ نه دُعا کویم چې دا رساله د اُمت مسلمه د پاره د نفع ذریعه اُوګرځوي .او زما او زما د مور پلار، اُستاذانو، ملګرو د پاره ئې په آخر کښې د نجات سبب او ذریعه اُوګرځوي.

احمدعلی مردانی

خوره بانډه یونیورسټي روډ مردان

0312-9818511/0321-9818511

دسمبر 2011ء

Maktaba Tul Ishaat.com

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

Maktaba Tul Ishaat.com

ناشر :۔ اسلامی ادبی تولنه مردان 03129818511
Maktaba Tul Ishaat.com

بسم الله الرحمٰن الرحیم

الحمد لله رب العٰلمین والصلوٰة والسلام علیٰ
رسوله محمد واٰله واصحابه اجمعین. اما بعد!
وما اٰتاکم الرسول فخذوه وما نهٰکم عنه فانتهوا.

تمهید

ابتدا شوروزما درب په نوم
چې هر څه ته د هغه ذات دے معلوم
ناخبر نۀ دے، خبر دے په ټول حال
ښۀ خبر دے په ماضي او استقبال
د دنیا د هر تعریف دے مستحق
په هر خوا د هر تعریف دے مستحق
رالیږلے ئې دنیا ته انبیاء دي
بعضې بعضو نه ګرځولے رب اعلیٰ دي
سلسله دا شوروشوے د آدم نه
تېوس اُوکړه په دنیا هر محترم نه
انتهائې په احمد او محمد ﷺ ده
نوررڼا په دې دنیا د نیك او بد ده
مقتدا د صالحانو محمد ﷺ دے
رهنما د عالمانو محمد ﷺ دے
ټول وجود د محمد رڼا رڼا ده
کۀ عمل د محمد ﷺ دے کۀ وینا ده

Maktaba Tul Ishaat.com

هغه ذات باندې درود زما سلام شهٔ
دا سلام په هغه ذات باندې مُدام شهٔ
مقتدا زمونږ د ټولو صحابهؓ دی
دوی روان د مصطفیٰ ﷺ په لار کوڅه دی
هریو ستورے د جهان رڼا رڼا دے
هریو ستورے د آسمان رڼا رڼا دے
قدردان یو مونږ ټول آل د محمد ﷺ
ورسره دے هر جمال د محمد ﷺ
هریو نور د دوی سره د شریعت دے
هریو دوی نه حق أفتاب د هدایت دے
رڼا ګانے دلته کښې په هر قدم دی
دوی شاهان ټول د عرب او د عجم دی
څوك چې دوی پسے روان دی نو کامیاب دی
لکه نُور سره ملګری د أفتاب دی
هریو قول د پیغمبر ﷺ دلته کښې شته دے
نور رڼا د هریو در دلته کښې شته دے
هغه خلق چې په دوی پسے روان دی
احمد وائی په هر ځائے کښې قدردان دی
کهٔ اقوال د محمد ﷺ دی نو حدیث دے
کهٔ احوال د محمد ﷺ دی نو حدیث دے

Maktaba Tul Ishaat.com

د علم اُصولِ حدیث تعریف

د اُصولِ حدیث دغه دے جمال
خبریدل دی د حدیثو په ټول حال
څو مره دلته چي اخبار د محمد ﷺ دی
خبریدل په هر ګفتار د محمد ﷺ دی
دا د علمِ اُصولِ حدیث تعریف دے
بهترین په کښي د هریو شعر ردیف دے

د علم اُصولِ حدیث موضوع

په حدیث ئي انتها ده هم شروع ده
دا د علمِ اُصولِ حدیث موضوع ده
دا حدیث دے په اثر باندي یادیږی
لکه څنګ چي په خبر باندي یادیږی

د علم اُصولِ حدیث غرض وغایت

هر مقبول راته واضحه په دنیا کړی
حق حدیث د محمد ﷺ چي راجدا کړی
دا د علمِ اُصولِ حدیث مقصد دے
دغه کار د دغي علم دلته حد دے

د حدیث تعریف

هر ګفتار د محمد یا هریو کار
خاموشی د محمد خیر الابرار ﷺ

Maktaba Tul Ishaat.com

ورته وائي د حدیث سره خبر
کله کله ورته وائي هم اثر
چې اقوال د صحابهؓ، او تابعین وي
یا کارونه، خاموشي ئې په یقین وي
په اثر باندې یادېږي در په در
کله کله ورته وائي هم خبر

د حدیثونو قسمونه

په دوه (2) قسمه هر حدیث د محمد ﷺ دے
دا یادشوے د دنیا په هر سرحد دے
یاد دے یو (1) متواتر په هر کتاب کښې
بل خبرِ واحد هیر نهٔ کړے په یو باب کښې
دغې دوه (2) قسمه کښې بند دے هر حدیث
عالیشانه قدرمند دے هر حدیث

د متواتر حدیث تعریف

په تعداد سره ډیر زیات کهٔ ناقلان وي
دا هر وخت کښې د دنیا په هر دوران وي
چې ئې جمع په دروغو وي بنه گرانه
دا حدیث متواتر دي مسلمانه!

د خبر واحد تعریف

کهٔ تعداد د ناقلانو چرته کم وي

Maktaba Tul Ishaat.com

دا خبـــرِ واحـــد لیــکــلـــے بـــــه قــلـــم وی

د خبرِ واحد اولني تقسیم

پــه درے قسـمــــه هـــر حــدیــث د پیـغـمبر ﷺ دے
یو (1) مشهور دے بل (2) عزیز (3) غریب خبر دے
دراویــــانـــو د تـــعـــداد کـــــهٔ اعتبـــار وی
دا تــقسیم بــه تــریـنــه جــوړ دلتــه پــه دار وی

تعریف دَ حدیثِ مشهور، عزیز، غریب

چـــي د دریـــو نـــــه زیـــات راویـــان وی د خبـــر
ورتـــــه وائـــــی مشهــــور هــــریـــو بشـــر
پـــه تـــعــداد ســـره کـــهٔ دوه چـــرتـــه راویـــان وی
نــوم عـــزیـــز بـــه د حــدیــث دلتـــه بیـــان وی
کــــــهٔ نــــاقـــل وی د حــدیثـــو یـــو بشـــر
پـــه غـــریـــب ســـره یـــاد شـــوے دا خبـــر

د خبرِ واحد دویم تقسیم

هـــر خبـــر د مُـــنتهـــیٰ پـــه اعتبـــار
دري قســمـــونــه لــری هـــر ځـــائـــے پــه هــر دار
یـو (1) مـرفـوع دے بـل (2) مـوقـوف د دي جهـان
دریـم (3) مـقـطـوع دے هـر طـرف تـه بـهٔ عیان

د حدیثِ مرفوع، موقوف، مقطوع تعریف

پـــه مـرفـــوع کښـي وی گـفتـار د مـحـمـد ﷺ

خاموشي او څۀ وي كار د محمد ﷺ
په موقوف كښې وي بيان د صحابيؓ
خاموشي كار دغه شان د صحابيؓ
په مقطوع كښې وي وينا د تابعيؒ
خاموشي فعل ادا د تابعيؒ

د خبرِ واحد دريم تقسيم

اعتبار چې د صفاتو وي خبر كښې
شپاړس (16) قسمه دي راغلي په هر دركښې
ټل (1) صحيح د ذات سره كړه، بل (2) حسن
(3) ، (4) د دُوي سره شريك كړه په بدن
هر (5) موضوع، (6) متروك سره كړه، هم (7) منكر
شاذ سره هر محفوظ په هريو در
د (10) مقلوب سره (11) مدرج يو ځائے تحرير كړۀ
مُصحّف او (13) مُعَلّل له جوړ تصوير كړۀ
(14) مضطرب پسے (15) معروف دلته شامل كړۀ
هر (16) ضعيف لره پيدا دلته عادل كړۀ
دغه شپارس دي قسمونه د خبر
هر طالب دا راتلے شي په نظر

د حديث صحيح لِذاتِهٖ تعريف

(1) چې راويان ئې د جهان وي عادلان

حافظه ئي وي كامله د جهان
متصل ورسره هم راشي سند
معلل او شاذ نه بچ كړي چي خپل قد
دا صحيح لِذاتِهِ دے د جهان
داسي وائي د حديثو عالمان

د حديث حسن لِذاتِهِ تعريف

حافظه كهٔ چرته كمه د انسان وي
نور شرطونه د صحيح پكښي عيان وي
ورته وائي هر بشر حَسَنْ په ذات
ورته وائي په هر در حَسَنَ په ذات

حديث ضعيف

كهٔ شرطونه د صحيح نه شي تمام
د حسن نه لاندے راشي په مقام
په ضعيف سره يادېږي دا خبر
كله ګورے احاديث چي په نظر

صحيح لِغيرهٖ

د حسن لِذاتِهِ چي ډير اسناد وي
په صحيح لِغيرهٖ سره به ياد وي

حسن لِغيرهٖ

د ضعيف خبر چي ډير شي سندونه

د حسن لغیره راځي وختونه

موضوع

چې راوي ئې د دروغ لري اثر
د هر چا ورته دنیا کښې وي نظر
علماء وي په دروغ باندې نیولې
په حدیث کښې دروغ وائي غلې
دا حدیث دې په موضوع سره یاد شوې
په دې نوم سره دا کور دې آباد شوې

شاذ

چې ثقه د زیات ثقه مخالفت کړي
شاذ به څان سره دنیا کښې روایت کړي

متروك

که راوي دلته کښې یاد په دروغژن وي
په متروك سره به یاد په هر وطن وي
مخالف وي د اُصولو چې د دین
روایت له قواعد شته بهترین
ورسره ساتي چې دلته څوك عناد
په متروك سره به هرځائې کښې وي یاد

محفوظ

چې د شاذ مقابله کښې روایت شي

په محفوظ سره به یاد په حقیقت شي

مُنکر

چي ضعیف د ثقه کړي مخالفت
په مُنکر سره یادیږي روایت

معروف

چي منکر ته مقابل شي په دنیا کښي
په معروف باندي به یاد شي په وینا کښي

مُعَلل

په خبر کښي کۀ راغلے څه علت وي
نقصان ده هغه حدیث له په صحت وي
مُعلل سره یادیږي کور په کور
ورسره شته د حدیث قسمونه نور

مُضطرب

کۀ په متن او سند کښي اختلاف وي
ګران په تا باندي د دغي در انصاف وي
دلته شك وي هر طرف ته په نظر
ښکاره نه وي حقیقت دلته په در
نه ترجیح په کښي ممکن وي نۀ تطبیق
ګرانه ! دلته کښي دوستي ده د رفیق
ورته وائي مضطرب د دي جهان

دغه پیژني دنیا کښي عالمان

مَقلوب

کۀ تقدیم راشي په متن او سند کښي
تل مقلوب سره یادیږي په خپل حد کښي
یا په هیره د راوي نه څۀ بدل شي
په مقلوب سره به یاد په هر محل شي

مُصَحَّف

تلفظ سره غلط چي په جهان شي
مصحف به ترینه جوړ په هر مکان شي
دا غلطي به د ساکن یا د حرکت وي
ورسره چي بدل شوے حقیقت وي
نور باقي په خپل صورت به په جهان وي
مصحف به ترینه جوړ په هر مکان وي

مُدْرَج

کۀ راوي چرته د ځان نه څۀ بیان کړي
جوړ حدیث به تري مدرج د دي جهان کړي

د خبرواحد څلورم تقسیم

ووۀ قسمونه د خبر دي هغه وخت
چي راوي نه د جهان پاتے شي تخت
ذکر نۀ شي چي راوي په خپل مقام

تذکره چې د سند نه شي تمام
دا قسمونه لا اندېښنې ترینه جوړېږي
ناخبره سړے هر ځائے کښې کړېږي
متصل پسے مُسند دے بیا مُرسل
منقطع ، معلق شته دے هم معضل
مُدلس ورپسے ووم دے په کتاب کښې
دا قسمونه د خبر دي په دې باب کښې

مُتّصل

کۀ راغلي د سند پوره راویان وي
مُتّصل سره به یاد په تول جهان وي

مسند

کۀ سند وي رسېدلے پاك رسول ﷺ ته
دا مُسند دے خیال کوه سند مقبول ته

منقطع

چې سند کښې انقطاع راشي دنیا کښې
منقطع سره یادېږي په وینا کښې

مُعلّق

په شورو کښې راوي یا راویان نۀ وي
معلق کۀ نوم ئې نۀ وي نو به څۀ وي

★★★★★★★

مُعْضَل

کـــهٔ د میـــنځ نـــه یـو راوي پـــه جهـان نـــهٔ وي
مـــعـــضـل دے دغـــه شـان کـــهٔ راویـان نـــهٔ وي

مُرْسَل

پـــه آخـــر چـــې د خبـــر راوي نـــهٔ ښـــکـــاري
دے مُـرسـل کـــهٔ پـــه نـظـــر راوي نـــهٔ ښـکـاري

مُدَلَّس

هـــر کـــلـــه چـــې راوي پـټ نـوم د اُستـــاد کـړي
مُـــدلـــس دے چـــې څـــوك دلتـــه دا فســاد کـړي

د خبرواحد پنځم تقسیم

د صیـــغـــو پـــه اعتبـــار ســـره خبـــر
دوه قســـمـــونـــو کښـــې بـــنـــدیـــږي پـــه هـــر در
پـــه دنیـــا کښـــې یـــو یـــادیـــږي مُـــعَـــنْـــعَـــنْ
مســـلســـل ســـره بـــل یـــاد دے پـــه بـــدن
پـــه حـدیـــث کښـــې چـــې عَـــنْ عَـــنْ د دې جهـان وي
مُـــعَـــنْـــعَـــنْ ســـره بـــه یـــاد پـــه هـــر مـــکـــان وي
چـــې صیـــغـــے وي د ادا پـــه کښـــې یـــو شـــان
مُســـلســـل ورتـــه تـــول وائـــي عـــالـــمـــان
یـــا حـــالات وي د راویـــانـــو پـــه یـــو رنګ
یـــا صـــفـــات کـــهٔ لـري یوشان څنګ پـه څنګ

Maktaba Tul Ishaat.com

ورته وائي مسلسل هريو بشر
کله راشي په دنيا چي دا خبر

د حديثو د کتابونو اولني تقسيم

احاديث د محمد ﷺ نسبة په ترتيب دي
حافظان دا احاديثو خوش نصيب دي
مسئلے چي احاديث کښي په ترتيب وي
نهه قسمه به هر چا ته په نصيب وي
کتابونه چي د علم د چينو دي
نهه قسمه په ترتيب د مسئلو دي
کهٔ ترتيب د مسئلو يا د تدوين دے
نهه قسمه کښي تقسيم دلته حسين دے
يو (1) جامع دے بل (2) سُنن سره (3) مسند دے
د (4) معجم سره ملګرے (5) جزء (6) مفرد دے
(7) مستدرك او (8) مستخرج سره (9) غريب شته
کتابونه د حديث په دې ترتيب شته

جامع

(1) چي تفسير او عقائد سره احکام شي
مناقب، سِيَر، فِتن په کښي تمام شي
علامات او د قيامت چي تذکره وي
ورسره هريو اُوچته مسئله وي

Maktaba Tul Ishaat.com

په جامع سره یادېږي دا کتاب
لکه نمر په شان ځلېږي دا کتاب

علامات د بخاري دي په کتاب کښې
ترمذي دے لوئے کتاب په دغې باب کښې

سنن

په کتاب کښې چې وي جمع ټول احکام
په ترتیب سره د فقهے وي تمام

نوم سُنن سره یادېږي کور په کور
نسائي مثال لري په هر یو لور

بل مثال ئې د سنن ابو داؤد دے
مونږ سره ابن ماجه کتاب موجود دے

مسند

چې ترتیب د مرتبے وي ښائسته کړے
کلك نیولے په دنیا وي دۀ دا پړے

تَقَدُّم یا تَاَخُر به د اسلام وي
ښۀ ترتیب سره د هر چا خپل مقام وي

یا دا الیك وي د حرفونو په ترتیب
هر لیکوال د احادیث دے خوش نصیب

ورته وائي کتابونو کښې مسند
کتابونو کښې مشهور دے د احمد

Maktaba Tul Ishaat.com

بل کتاب د دارمي په لوئے مقام دے
هریو حرف ئې رهنما د خاص او عام دے

معجم

په ترتیب د اُستاذانو احادیث
نقل کړي عالمانو احادیث
داسې لیك شته په عرب او په عجم کښې
په معجم سره یادیږي په عالَم کښې
طبراني لیکلے مونړ لره معجم دے
هریو حرف ئې قیمتي دے محترم دے

جزء

یو موضوع وي یو عنوان چې په کتاب کښې
احادیث چې کړي راجمع په دې باب کښې
یو عنوان وي د جهان یو مسئله وي
نۀ وي نۀ وي ، بس بیان یو مسئله وي
جزء سره دغه کتاب دلته یادیږي
په دې نوم په هریو باب دلته یادیږي
بخاري دوه کتابونه دي لیکلے
هر کتاب د دغې باب ښائسته ښکلے
په یو جزء کښې مسئلے دي د قراءت
د مولیٰ دغه کتاب دے لوئے نعمت

مفرد

کـــــۀ راجـــمــــع روایـــــات وی د یــــو ذات
دا مـــفـــرد دے د دنیـــا پــــه تـــول حــــالات

غریب

احــــادیــــث کــــه تـــول اخبـــار متــفـــرد وی
دیـــو شیـــخ کـــه هــــر گـــفتـــار متــفــرد وی
پــــه نـــامــــه بـــاندي غـــریـب دغــه کتـاب دے
خـــونـــد مــــزے ســــره جــدا دے لاجـــواب دے

مستخرج

مستــخــرج کنبــي بـــاقـــی پــاتــے هــر سند وی
بنــۀ پــوره کــامــل دنیـــا کنبــي پــه خپـل قد وی
یـــو حـــدیـــث چـــي ذکـــر کـــړے بـل کتــاب وی
یـــو ســنـد ورســـره صــرف پـــه خپـل بـــاب وی
نـــورئـــي نـــۀ وی ســنــدونــه هــغــه دار کنبــي
مستـــخـــرج ســـره وی تــول دغـــه گــفتـــار کنبــي
هــــــر ســنـــد د احـــــادیثـــو دے بـــنیـــــاد
لازمــــی گــــنـــړلـــے دلتـــــه هــــر اُستـــــاد
د اَبُـــو عَـــوَانــــــه شتــــه یــــو مُسْتَــخْـــرَج
اے زمــــا جــــانــــانــــه! شتـــــه یـــو مسخـــرج

★★★★★★★★★

مستدرك

مُستدرك كښې وى موجود هغه بيان
چې په شرط د بل كتاب وى د جهان
ذكر شوې هريو پاتې حق خبر
چې په شرط د بل كتاب وى معتبر
دا اخبار به مستدرك كښې په جهان وى
دا ګفتار به مستدرك كښې عاليشان وى
د حاكم مستدرك ياد په هر طرف دے
احاديثو كښې بنياد په هر طرف دے

د حديثو د كتابونو دويم تقسيم

په پنځه قسمه كښې بند دى ټول اخبار
د مقبول سره چې غير شى په يو لار

اول قسم

جمع شوى چې اخبار په كښې صحيح وى
د ناقل هريو ګفتار په كښې صحيح وى
كتابونه دغه دلته معتبر دى
عالمان ترينه دنيا كښې بشۀ خبر دى
لكه څنګه چې صحيح د بخاري دے
دغه فضل په مونږه د رب باري دے
مؤطا د مالك هم صحيح كتاب دے

Maktaba Tul Ishaat.com

هـريـو تـہ کـيـے ئـي حسيـن دے لاجـواب دے
لـوئـے مـقـام لـري صـحـيـح ابـن حبـان
د حـاکـم د صـحـيـح دلتـه دے لـوئـے شـان
د صـحـيـح ابـن خـزيـمـه خپـل مـقـام دے
نُـور صـحـيـح ابـن عـوانـه د مـابـنـام دے
د صـحـيـح ابـن سـکـن نـه تـول خبـر دي
احـاديـث ئـي نـقـل کـړي مـعـتبـر دي

دوئم قسم

پـه کتـاب کـښـي چي صـحيح ، ضـعيف ، حسن وي
هـر ضـعيف د حَسَـنْ ځـائے کـښـي پـه بدن وي
مـعـتبـر دغـه کتـاب پـه هـر مـقـام دے
دا دلـيـل پـه دي جهـان د خـاص او عـام دے
يـو کتـاب دے د سُـنـن ابـوداؤد
لـوئـے کـرم دے پـه مـونـږ فـضـل د مـعبـود
تـرمـذي شتـه دے کتـاب هـم مـعـتبـر
نسـائـی کـښـي دے هـر بـاب هـم مـعتبـر
دا احـمـد مسـنـد جُـدا لـري مـقـام
مـعـتبـر دي کتـاب دے هـر کـلام

دريم قسم

چـي صـحـيـح ، ضـعـيف ، مـنـکـر سره شی جمع

مـؤلف پـــه دې داجـــر ســـاتـــی طـمـع
ورایـــات دې مـــعتبـــر پـــه کښې صــحـیـح
قـــدردان دے هـــر خبـــر پـــه کښــې صــحـیـح
د مـــنـــکـــر نـــه لـــرے لـــرے ســاتـــه ځـــان
کتـــابـــونـــه شتـــه دے ډیـــر پـــه دې جهـــان
یـــو دابـــن مـــاجـــه دلتـــه کښــې ســنـن دے
چــې مــکتــوب د هـــر مـنـکـــر او د حسـن دے
د مُســنــد عبــدالـــرزاق هـــم دا صـــفـــت دے
د مُســنــد ابـــن جـــریـــر دا حـــقـیـقـــت دے
دغـــــه طـــرز د بَـــزّار دے د مُســـنـــد
بــل زیـــادات پــــه دغــــې لار دے د احـــمـد
درنـــه هیـــر نشـــی تـــفسیـــر ابـــن جـریـــر
دغــــه رنګ پــــه دغــــه شـــان دے دا تـــحـریـــر
یـــو مسـنـد هـم د سـعیـد ابـن مـنـصـور دے
هـــر صـــحـیـح حـدیـث زمـونـږ د پـاره نُـور دے
طبــرانـــی لیـــکـــلـے دے مـــعـــجـــم کبیـــر
ورســـره د طبـــرانـــی مـــعـــجـــم صـــغیـــر
د مُـعـجـم اوسـط نــــه ځـــان ســـاتـــه خبـــر
پــــه ســنـــن دارقـــطـــنـــی ســـاتـــه نـظـــر
غـرائـب نـومـې کتـاب شتـه پـه دې بـاب کښې

Maktaba Tul Ishaat.com

نور تفصیل ورله اُوګوره لوئے کتاب کښي

خلورم قسم

په دنیا ضعیف چې څومره دی اخبار
کتابونو کښي چې دی په دغې دار
په مقبول کښي به شمیر نه شی په جهان
د ضعیف سره یو ځائے چې وی روان
شته دے شته دے ډیر اخبار دلته ضعیف
کتابونه شته بیشمار دلته ضعیف
یو دے مسند الفردوس په دغي لار
یو انسان به تر ینه اُونکړی انکار
بل کتاب الضعفاء د عقیلی دے
یو کتاب هم د خطیبِ بغدادی دے
په تاریخ بغدادی سره یادیږی
هر کله چې د تاریخ صفحے لټیږی
شته تاریخ الخلفاء په نوم کتاب
د ابن عدی کامل دے د دې باب
یو کتاب شته د نوادر الاصول
نشته نشته احادیث په کښي مقبول

پنځم قسم

پنځم هغه کتابونه په جهان دی

Maktaba Tul Ishaat.com

حدیثونه چې موضوع په کښې عیان دي
دابن جوزي کتاب دے موضوعات
پیجندے شي دلته کښې د موضوع ذات
د طاهر نهرواني شته یو کتاب
موضوعات کښې معتبر دے په هر باب

د صحاحِ ستّه بیان

شپږ په شمیر دي کتابونه د صِحَاح
خوشبودار دي ټول ګلونه د صِحاح
بخاري، مسلم سره ترمذی بل کړۀ
نسائي ، ابوداؤد ورسره خپل کړۀ
ورسره ابن ماجه دے بل کتاب
دا شپږم کتاب دے دلته په دي باب
وائي بعض چې مؤطا شپږم کتاب دے
د مالك د غه کتاب ډیر لاجواب دے
بعض شمیر کړے دے مسند د دارمي
شۀ صحیح دے معتمد د دارمي

د صحاحِ ستّه مراتب

بخاري په مرتبه کښې دے اول
مسلم وروستو ورپسے دے په منزل
دریم سنن ابوداؤد دے بل کتاب

نسائي ورپسې بل دې لاجواب
ورپسې د ترمذي پنځم نمبر دې
بیا شپږم ابن ماجه دې معتبر دې

د اصحابِ صحاحِ ستّه مذاهب

بخاريؒ لوئې مجتهد او لوئې امام دې
د صحیح ئې په دنیا کښې لوئې مقام دې
بخاريؒ په اولیاؤ کښې ولی دې
ځنې وائي په مسلك دې شافعي دې
د مسلم مقام دې پس له بخاري نه
تپوس اوکړه په دنیا د هر ولي نه
ځنې وائي شافعي د دهٔ مسلك دې
رڼا دهٔ سره دا زمکه او فلك دې
مجتهد ورته ډیر وائي په جهان
د امامِ مسلم دغه دې لوئې شان
حنبلي ابوداؤد دې په مذهب کښې
شافعيؒ ئې یادوي ډیر په عرب کښې
ترمذيؒ، ابن ماجهؒ لوئې امامان دي
دوي په لار د شافعيؒ پوره روان دي
دا مذهب د دغي لویو علماء دې
هریو مونږ له محترم په دې دنیا دې

تقسیم د جرح و تعدیل

تہول د جرحے دوہ قسمونہ پہ دنیا دی
لکہ خنگ چې د تعدیل سرہ ادا دی
چې د جرحے او تعدیل موجود سبب وی
دا بہ جرحہ مفسّرہ د مذھب وی
دا تعدیل بہ مُفسر هم د دنیا وی
چې سبب د عدالت پہ کښې ادا وی
چې سبب د جرحے نۂ لری دنیا کښې
دا بہ جرحہ وی مبهمہ پہ ویناکښې
چې سبب د عدالت نہ شی بیان
پہ مبهم تعدیل یادیږی پہ جهان

د جرح او د تعدیل د قبولیت
او د نۂ قبولیت اسباب

کہ تعدیل وی یا وی جرحہ مُفسرہ
د تعدیل سرہ دہ جرحہ معتبرہ
کۂ وی جرحہ پہ دنیا دلتہ مبهمہ
نۂ دہ نۂ دہ دغہ جرحہ محترمہ
د دې جرحے نشتہ نشتہ اعتبار
هر عالم دانا کوی تر رینہ انکار
کۂ تعدیل چرتہ مبهم د دې جهان وی

مــعتبــر بـــه د تــعــدیــل دغـــه بیـــان وی
ځـــنـــی وائـــی مــعتبــر نـــه دے تــعــدیــل
چـــي تــر ځـــو ورســـره نـــۀ وی تـول تـفـصیـل

د جرحے او تعدیل د قبولیت
د پاره شرطونه

ځـوك چـي غـواړی پـه دنیـا دلتـه کبنـي جـرحَ
غـواړی دلتـه چـي پـه چـا دلتـه کبنـي جـرحَ
یـــا د عـــدل ګـــواهـــی ورکـــوُل غـــواړی
یـــا د دي فـــکـــر د پـــاره دلتـــه ژاړی
ورلـــه دلتـــه ضـــروری دی ځـــۀ شـرطـونـــه
لازمـــي دی دۀ پـــاره دا کـــارونـــه
یـو (1) د جـرجـے پـه اسبـابـو بـۀ خبـروی
پـه تـعـدیـل کبنـي ئـي اسبـابـو تـه نـظـروی
بـۀ د عـلـم وی خـاونـد دغـه انسـان
د دروغـو نـه وی لـرے پـه جهـان
پـرهیـزګـاره متـقـی دغـه بشـروی
اعتـدال سـره پـه لاره بـرابـروی
تـعـصـب نـۀ لـری زړۀ کبنـي دا انسـان
بـۀ سُـوچـه وی پـه دنیـا کبنـي مسـلمـان
د مـقبـول جـرحـے دپـاره دی شـرطـونـه

لازمی دی هر بشر له دا کارونه
دا شرطونه په تعدیل کښې هم لازم دی
لکه څنګ چې تول په جرحه کښې قائم دی

مُتعنت محدثین

څنی شته متعنت محدثین
نقل کړی عالمانو صالحین
یو ابن جوزی په نوم سره یادیږی
بل عمرو بن بدر دے بیانیږی
دغه دواړه مثالونه ستاته یاد
عمارت د مثالونو کړه آباد

په جرحه کښې څنی مُتشدده محدثین

چې څوك ووځی کله جرحه کښې د حده
ورته وائی محدث متشدده
لاندې ذکر عالمان متشدد دی
دوی وتلے په دنیا کښې د خپل حد دی
نسائی سره یحیٰ بن معین دے
بل ابو حاتم ددوی سره قرین دے
دیحیٰ قطان سره ابن قطان دے
په دې ډله کښې شامل ابن حبان دے
دا یو څو دی مثالونه په دې باب کښې

Maktaba Tul Ishaat.com

نـور لیـدے شـی مثـالـونـه غـټ کتـاب کښـې

په جرحَ کښې ځنې متعصبَه محدثین

بـعـضـې شتــه مُتـعـصـب مُـحـدثیـن

چــې دوی دی پــه تـعـصـب بـانـدې مـئـیـن

دار قُــطــنــی دے مــحــدث د دغــې دار

بــل خــطیــب بــغــدادی دے پــه دې لار

شتــه دے ډیــر پــه دغـې بـاب کښـې مثـالـونـه

ورلــه ګـوره نـور کتـاب کښـې مثـالـونـه

په جرحَ کښې د تعارض صورتونه

تـول څلور (4) صـورتـه شتـه دے پـه جهـان

چــې تـعـدیـل او جــرحــه جـوړ شـی دښمـنـان

(1) مُبهـم جـرحــه او تـعـدیـل چې شـی مُبهـم

پــه دې وخــت کښــې مـعـتبـر دے تـعـدیـل سَم

(2) کــۀ تـعـدیـل وی مـفسـر، جـرحـه مبهـمـه

اعتبــار د جــرحــے نشتــه ، ده تــورتــمــه

(3) کــۀ وی جــرحــه مـفسـر ، مبهـم تـعـدیل

مــعـتبــره ده دا جــرحــه د تــفـصـیـل

(4) کــۀ تـعـدیـل سـره شــی جـرحـه مُفسـره

پــه دې ځــائــے کښـې شمیـر کړه جرحـه معتبره

★★★★★★★★★

خاتمه

لازمي د الله نوم دے ابتدا کښې
لکه څنګ چې دے لازم په ابتدا کښې

د الله د دغې نوم په برکت
هر طرف ته دے ښور شوے هدایت

هر یو کور کښې رڼا ګانے د اسلام دي
رڼا ګانے هر طرف ته ګام په ګام دي

دا کتاب شولو تمام په ښۀ صورت
پوره شولو تول کلام په ښۀ صورت

په آخر کښې په نبی ﷺ باندې درود
چې محبوب دے په جهان کښې د ودود

ورسره زۀ سلام وایم په نبی ﷺ
مقتدا دے د دنیا د هر ولی

په اصحابو د نبی ﷺ دې وی سلام
دا سلام دے سحر سره ماښام

ورسره دے سلامونه وی په آل
رب ورکړے لوئے مقام حُسن وجمال

کړۀ قبول دغه عمل مې د جهان
لاس نیولے احمد غواړی د مردان

تمت بحمد الله تعالی وبتوفیقه ربنا تقبل منا انك انت السمیع العلیم وتب علینا انك انت التواب الرحیم وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد واله واصحابه واهل بیته اجمعین

ناشر: اسلامی ادبی تولنه مردان 03129818511

Maktaba Tul Ishaat.com